שלום-עליכם

איבער א היטל

א מעשה לכבוד פסח, דערציילט פון א כתרילעווקער ייִדן, וואס האנדלט מיט אבריעזקעס און רויכערט דינע פאפיראסלעך, און איבערדערציילט טאקע מיט זיין לשון.

— אלץ הייסט בא אייך צעטראגן? אט איז בא אונדז אין כתרילעווקע, הייסט עס, פאראן, איר הארכט צי ניין, א ייד א צעטראגענער, שלום-שכנא הייסט ער, נאר רופן רופט מען אים „שלום-שכנא דריי-זיך", טאקע איבער זיין צעטראגנקייט, — איז דאס א צעטראגענע בריאה, איז דאס א צעטראגענער מלאך, זאל זיך דער אייבערשטער שומר ומרחם זיין! וויי-וויי, וואס מע דערציילט זיך אז בא אונדז וועגן דעם שלום-שכנאן מעשיות מיט אנעקדאטן — פעק, זאג איך-אייך, גאנצע פעק! אן עבירה, וואס איר כאפט זיך, ס'איז ערב פסח. וויטער וואלט איך אייך, פאניע שלום-עליכם, געגעבן שטאף, איר הארכט צי ניין, וואלט איר געהאט דערנאך צו שרייבן און צו שרייבן. איין מעשה, אויב איר ווילט, קאן איך אייך דערציילן, וואס מיט דעם שלום-שכנא האט זיך פארלאפן ערב פסח; ס'איז א מעשה מיט א היטל, און נישט קיין אויסגעטראכטע מעשה, נאר אן אמתע, א ראיעלע מעשה, כאטש זען זעט זי אויס ווי אן אנעקדאט.

אזוי האט אנגעהויבן א כתרילעווקער ייד א סוחר, וואס האנדלט מיט „אבריעזקעס" (שטיקלעך פאפיר), גלעט זיך דאס בערדל ארונטער, אין האלדז אריין, און רייכערט דינע פאפירעסלעך, א פאפירעסל נאך א פאפירעסל.

איך מוז מודה זיין אבער, אז די ראיעלע מעשה, וואס דער דאזיקער כתרילעווקער ייד האט מיר דערציילט, כאפט טאקע דעם אפבליק פון א אנעקדאט, און איך האב מיך דעריבער לאנג געשלאגן מיט דער דעה, צי איך זאל זי אייך איבערגעבן, צי ניין? נאר צוריק האב איך מיך באטראכט: א כתרילעווקער ייד א סוחר, וואס האנדלט מיט אבריעזקעס, איז נישט שייך צו ליטעראטור און געהער זיך כלל נישט אן מיט קיין ספרים, לכן, אז ער זאגט ס'איז ראיעל, איז ער באגלייבט; און איך גיב אייך איבער די דאזיקע מעשה מיט זיין לשון נופא, נישט צוגעלייגט מיינס א ווארט אפילו.

* * *

— אליין איז ער, אט דער שלום-שכנא הייסט עס, וואס איך דערצייל אייך, אז מע רופט אים בא אונדז אין כתרילעווקע „שלום-שכנא דריי זיך", א ייד א מעקלער, איר הארכט צי ניין, וואס דרייט זיך ארום פריצים, מעקלערט זיי אימעניעס! אימעניעס! מאלט אייך, עס רעדט זיך נאר אזוי אימעניעס. קיין סך אימעניעס האט מען עפעס נישט געהארכט, אז שלום-שכנא זאל אויסמעקלערן. וואס איז שייך? גארנישט. א ייד רייבט זיך ארום פריצים, וואס האבן אימעניעס, רעדט ער אלעמאל פון „פאלווארקעס", פון „לעוואדעס", „בודינקעס", טשארנאזיאם", „דרעש-מאשינען", „רעמאנענטן", „וועלדער", „געהילץ", און נאך אזעלכע זאכן, וואס האבן א שייכות צו אימעניעס.

האט זיך גאט ארומגעקוקט אף אונדזער שלום-שכנאן, איר הארכט צי ניין, — דאס ערשטע מאל זינט ער איז א מעקלער פון אימעניעס, ס'איז אים אפגעראטן, ער האט אויסגעמעקלערט א אימעניע! דאס הייסט, אויסמעקלערן, מאלט אייך, האבן אויסגעמעקלערט אנדערע; ווארעם אז ס'איז געקומען צום טיילן זיך מיטן רח"ש, לאזט זיך אויס מסתמא, אז דער גאנצער דרייער איז דא געווען נישט שלום-שכנא דריי זיך, נאר דראבקין, א ייד א מעקלער פון אימעניעס פון מינסקער גובערניע, א גרויסער, א מוראדיקער דרייער, ער מיט זיינע צוויי ברידער, אויך מעקלערס פון אימעניעס און אויך דרייערס. איז דאך געווארן, איז הארכט צי ניין א ויצעקו: „סטייטש, א ייד דרייט און דרייט, קוים אויסגעדרייט, קומט מע צו ניין און מע מאכט אים פאר אויס דרייער!" הקיצור, שלום-שכנא, איר הארכט צי ניין, שווייגט נישט. און עס האט זיך אנגעהויבן א טומל, א לאדעניש, א דין-תורה, זיך פארלאזט אף מענטשן, — קוים אויסגעגלייכט און איינגעטיילט זיך — ברוך שפטרני!

באקומען די עטלעכע גראשנס, האט אונדזער שלום-שכנא, איר הארכט צי ניין, אוועקגעשיקט אהיים דעם ווייב די גרעסטע העלפט מסתמא — זי זאל זיך אביסל ארומצאלן די פארכעס, אביסל ארויסטרייבן דעם קבצן, ארומנייען אף יום-טוב די קינדער, איינפירן דעם פסח, און אליין איז מען דאך עפעס אויך א שטיקל מענטש, ווילט זיך עפעס קויפן פאר זיך און ברענגען אף יום-טוב א מתנה דעם ווייב, די קינדער, ווי דער שטייגער פון דער וועלט. דערווייל די צייט שטייט נישט, א טאג און א טאג, אט-אט, אקערשט ווי מע זעט נישט, איז פסח. פליט שלום-שכנא אוועק, איר הארכט צי ניין, אפן טעלעגראף און קלאפט אוועק אהיים א דעפעש: „יעדו בעזופרעמעננא פאסקו דאמאי." — ער פארט, הייסט עס, און וועט נאר אן א שום תירוץ זיין אף יום-טום אהיים. נאר ס'איז גרינג צו זאגן „יעדו", און נאך „בעזופרעמעננא" דערצו, אז סע „יעדעט" זיך. פרוווט אקארשט, זייט מוחל, געבן א פאר-ארויס אף א ציקאוועסט צו אונדז, קיין כתרילעווקע הייסט עס, מיט דער נייער באן, וואס מע האט אונדז א טובה געטאן און צוגעפירט, וועט איר פילן א טעם גן-עדן! איר וועט זיך שוין פארזאגן קינדס-קינדער! ווארעם ביז איר קומט אן קיין זלאדיעווקע, ווייסט איר נאך, אז איר פארט, און אז איר קומט קיין זלאדיעווקע, האט איר א „פערעסאדקע", דאס הייסט, איר דארפט זיך איבערזעצן אף דער נייער באן, וואס מע האט אונדז א טובה געטאן און צוגעפירט קיין

Sholem Aleichem

On Account of a Hat

"DID I HEAR you say absentminded? Now, in our town, that is, in Kasrilevke, we've really got someone for you—do you hear what I say? His name is Sholem Shachnah, but we call him Sholem Shachnah Rattlebrain, and is he absentminded, is this a distracted creature, Lord have mercy on us! The stories they tell about him, about this Sholem Shachnah—bushels and baskets of stories—I tell you, whole crates full of stories and anecdotes! It's too bad you're in such a hurry on account of the Passover, because what I could tell you, Mr. Sholom Aleichem—do you hear what I say?—you could go on writing it down forever. But if you can spare a moment I'll tell you a story about what happened to Sholem Shachnah on a Passover eve—a story about a hat, a true story, I should live so, even if it does sound like someone made it up."

These were the words of a Kasrilevke merchant, a dealer in stationery, that is to say, snips of paper. He smoothed out his beard, folded it down over his neck, and went on smoking his thin little cigarettes, one after the other.

I must confess that this true story, which he related to me, does indeed sound like a concocted one, and for a long time I couldn't make up my mind whether or not I should pass it on to you. But I thought it over and decided that if a respectable merchant and dignitary of Kasrilevke, who deals in stationery and is surely no *litterateur*—if he vouches for a story, it must be true. What would he be doing with fiction? Here it is in his own words. I had nothing to do with it.

This Sholem Shachnah I'm telling you about, whom we call Sholem Shachnah Rattlebrain, is a real-estate broker—you hear what I say? He's always with landowners, negotiating transactions. Transactions? Well, at least he hangs around the landowners. So what's the point? I'll tell you. Since he hangs around the landed gentry, naturally some of their manner has rubbed off on him, and he always has a mouth full of farms, homesteads, plots, acreage, soil, threshing machines, renovations, woods, timber, and other such terms having to do with estates.

One day God took pity on Sholem Shachnah, and for the first time in his career as a real-estate broker—are you listening?—he actually worked out a deal. That is to say, the work itself, as you can imagine, was done by others, and when the time came to collect the fee, the big rattler turned out to be not Sholem Shachnah Rattlebrain, but Drobkin, a Jew from Minsk province, a great big fearsome rattler, a real-estate broker from way back—he and his two brothers, also brokers and also big rattlers. So you can take my word for it, there was quite a to-do. A Jew has contrived and connived and has finally, with God's help, managed to cut himself in—so what do they do but come along and cut him out! Where's justice? Sholem Shachnah wouldn't stand for it—are you listening to me? He set up such a holler and an outcry—"Look what they've done to me!"—that at last they gave in to shut him up, and good riddance it was, too.

When he got his few cents Sholem Shachnah sent the greater part of it home to his wife, so she could pay off some debts, shoo the wolf from the door, fix up new outfits for the children, and make ready for the Passover holidays. And as for himself, he also needed a few things, and besides he had to buy presents for his family, as was the custom.

Meanwhile the time flew by, and before he knew it, it was almost Passover. So Sholem Shachnah—now listen to this—ran to the telegraph office and sent home a wire: *Arriving home Passover without fail.* It's easy to say "arriving" and "without fail" at that. But you just try it! Just try riding out our way on the new train and see how fast you'll arrive. Ah, what a pleasure! Did they do us a favor! I tell you, Mr. Sholom Aleichem, for a taste of Paradise such as this you'd gladly forsake your own grandchildren! You see how it is: until you get to Zolodievka there isn't much you can do about it, so you just lean back and ride. But at Zolodievka the fun begins, because that's where you have to change, to get onto the new train, which they did us such a favor

1

כתרילעווקע, באדארפט איר קודם בלײַבן שטיין אף עטלעכע שעה לויט דער „ראספּיסאניע", אויב מע פארשפּעטיקט נישט, און ווען? אקוראט נאך האלבע נאכט, ווען ס'איז גוט מלאסנע אפן הארצן און עס ווילט זיך גוט שלאפן, און ס'איז נישטא אפילו ווו דעם קאפּ צוצושפּארן — נישט אומזיסט זאגן אונדזערע כתרילעווקער חכמים און פארטײַטשן, ווי אײַער טביה טײַטשט: „טוב שם משמן טוב — סוואמי דאברע, א בעז וואס לוטשע". דער פּשט איז: אז אן דער באן איז געווען א סך בעסער ווי מיט דער באן.

בקיצור, געקומען מיטן משעמאדאנדל קיין זלאדיעווקע, האט אונדזער שלום-שכנא, איר הארכט צי ניין, וואס איז שוין פריער צוויי נעכט נישט געשלאפן, זיך צוגעגרייט לײַדן חבוט-הקבר, דאס הייסט, אפּווארטן א נאכט — וואס זאל מען טאן? — און גענומען זוכן אן ארט אף צוזעצן זיך. ווער? וואס? — נישטא! אנגערויכערט, אנגעשפּיגן, פינצטער, חושך. איין שטיקל ארט האט ער קוים געפונען אף א באנק דעם קאפּ אנצושפּארן, אבער טאקע מער נישט ווי דעם קאפּ אנצושפּארן, ווארעם כמעט די גאנצע באנק האט פארנומען עפעס א פריץ א „קנעפּל", וואס האט זיך צעלייגט גאנץ ברייטלעך און פּאפט. ווער דאס קנעפּל איז, פון וואנען און וואהין ער פארט — דאס ווייס ער נישט, שלום-שכנא הייסט עס. נאר זען זעט ער, אז דאס באדארף זײַן א גרויס קנעפּל. אבער גאר א גרויס קנעפּל! נאכן היטל האט ער ארויסגעזען. א „וואיענע" היטל מיט א רויטן אקא-לעשאק און מיט א קאקארדע. „אפשר" איז דאס א „וואיענער", און אפשר א „פּאליצייסקער" — ווער קאן עס וויסן? געוויס איז ער געקומען צו פארן מיט א גלאק, אפּגעגעסן און אנגעזשליאקעט, זיך צעלייגט ווי באם טאטן אין ווײַנגארטן און פּאפט! „צו זײַן א גוי און נאך א קנעפּל דערצו איז, אפּנים, טאקע גאר נישט שלעכט?" — אזוי טראכט ער זיך, שלום-שכנא הייסט עס, און שלאגט זיך מיט דער דעה: צי זאל ער זיך זעצן אט דא, נעבן דאזיקן קנעפּל, צי זאל ער זיך בעסער האלטן פון דערווײַטן? א קשיא אף א מעשה, הײַנטיקע צײַטן — מי יודע, וואס פאר א קנעפּל, וואס פאר אן אדון בפקדך דאס איז? גוט, ווען ס'איז נאר א פּריסטאוו. וואס וועט אבער זײַן, אז דאס איז א איספּראווניק? אדער א זעמסקי נא-טשאלניק? אדער גאר א העכערער פריץ? אדער אפשר איז דאס גאר פּורישקעוויטש, ימח שמו וזכרו מלהזכירו?... לאז ער שוין איבערגיין אף אנדערע הענט! — און עס ווערט אים אזש קאלט, שלום-שכנאן הייסט עס, פון אזא געדאנק... נאר צוריק אבער מוט ער זיך א קלער, איר הארכט צי ניין: ווער מיר קנעפּל? וואס מיר פּורישקעוויטש? צאלט ער דען נישט פאר זײַן בילעט גלײַך מיט פּורישקעוויטשן? צי איז דאס טאקע א יושר, אז דאס גאנצע ביסל עולם הזה זאל ארײַנפאלן צו איינעם, און דעם אנדערן גארנישט?... יענער פּאפט אזוי געשמאק, פארוואס זאל ער זיך נישט צושפּארן כאטש אף א ווײַלע? מען איז דאך נישט מער ווי א מענטש, צוויי נעכט נישט געשלאפן! נעמט ער, שלום-שכנא הייסט עס, און זעצט זיך אוועק אף איין עק באנק און שפּארט אן דעם קאפּ, נישט אף צו שלאפן, חלילה, נאר גלאט אזוי, כאפּן א דרעמל. דערמאנט ער זיך אבער, אז ער פארט אף פסח אהיים, און מארגן איז שוין ערב פסח, טאמער חלילה, ווערט ער טאקע אנטשלאפן און פארשפּעטיקט דעם פּאיעזד?!... איז מען דאך אבער א ייד, איר הארכט צי ניין, פאלט ער אף אן עצה, שלום-שכנא הייסט עס, און זוכט אויס דעם סטאראזש פון סטאנציע, א באקאנטער גוי, יארעמע הייסט ער, און מאכט אפּ מיט אים אזא געשעפט:

חיות אזוי ווי ער, שלום-שכנא הייסט עס, וועט זיך צושפּארן אביסל אט דא אף אן עק באנק, ווו דער אדון ליגט, און היות אזוי ווי ער, שלום-שכנא הייסט עס, שוין די דריטע נאכט, אז ער האט קיין אויג נישט צוגעמאכט, האט ער מורא, ער זאל, חלילה וחס, נישט פארשפּעטיקן דעם פּאיעזד, על כן זאל ער, יארעמע הייסט עס, למען השם, טאמער שלאפט ער, אים אויפוועקן, שלום-שכנאן הייסט עס, ווארעם מארגן אף דער נאכט האבן מיר יום-טוב, פסח — „פּאסקא", גיט ער אים צו פארשטיין אף גויעש און רוקט אים ארײַן אין יד ארײַן, און זאגט צו אים נאכאמאל: „פּאסקא, יארעמע, טשי טי פּאנימאיעש, גויעשער קאפּ, נאשא פּאסקא!" — נעמט דער גוי צי מסתמא, איר הארכט צי ניין, די מטבע, לייגט ארײַן אין קעשענע און זאגט אים צו, אז ער מעג זײַן רויק, ווי באלד נאר ס'וועט זײַן א פּאוויעסטקע אפן פּאיעזד, אזוי וועקט ער אים אויף. און ער נעמט, שלום-שכנא הייסט עס, און זעצט זיך צו ברײַטער מיט א זײַט, דערנאך אינגאנצן; דאס טשעמאדאנדל, מע זאל עס נישט אוועקלקחנען, מאסטעט ער אײַן נעבן זיך, און אליין מאסטעט ער זיך אויך אײַן, וואס ווײַטער אלץ בעסער און העכער, מאכט צו א האלב אויג, מיט דער דעת, געוויינטלעך, ער זאל נאר כאפּן א דרעמל, נישט מער. דערנאך בייגט ער אונטער איין פוס, נאך א פוס, — און איז אט אזוי פּאוואלינקע אנטשלאפן געווארן, אבער ווי אזוי, מיינט איר, אנטשלאפן געווארן? ראיעל! ווי גאט האט געבאטן: דעם קאפּ פארווארפן, דאס היטל האט זיך אראפּגערוקט פון קאפּ אף דער ערד, און מײַן שלום-שכנא, איר הארכט צי ניין, כראפּעט אף וואס די וועלט שטייט — א לעבעדיקער מענטש, צוויי נעכט נישט געשלאפן, וואס פאר א וואונדער?

by running out to Kasrilevke. But not so fast. First there's the little matter of several hours' wait, exactly as announced in the schedule—provided, of course, you don't pull in after the Kasrilevke train has left. And at what time of night may you look forward to this treat? The very middle, thank you, when you're dead tired and disgusted, without a friend in the world except sleep—and there's not one single place in the whole station where you can lay your head, not one. When the wise men of Kasrilevke quote the passage from the Holy Book, *"Tov shem meshemen tov,"* they know what they're doing. I'll translate it for you: We were better off without the train.

To make a long story short, when our Sholem Shachnah arrived in Zolodievka with his carpetbag he was half dead; he had already spent two nights without sleep. But that was nothing at all to what was facing him—he still had to spend a whole night waiting in the station. What shall he do? Naturally he looked around for a place to sit down. Whoever heard of such a thing? Nowhere. Nothing. No place to sit. The walls of the station were covered with soot, the floor was covered with spit. It was dark, it was terrible. He finally discovered one miserable spot on a bench where he had just room enough to squeeze in, and no more than that, because the bench was occupied by an official of some sort in a uniform full of buttons, who was lying there all stretched out and snoring away to beat the band. Who this Buttons was, whether he was coming or going, he hadn't the vaguest idea—Sholem Shachnah, that is. But he could tell that Buttons was no dime-a-dozen official. This was plain by his cap, a military cap with a red band and a visor. He could have been an officer or a police official. Who knows? But surely he had drawn up to the station with a ringing of bells, had staggered in, full to the ears with meat and drink, laid himself out on the bench as in his father's vineyard, and worked up a glorious snoring.

It's not such a bad life to be a Gentile, and an official one at that, with buttons, thinks he—Sholem Shachnah, that is—and he wonders, dare he sit next to this Buttons, or hadn't he better keep his distance? Nowadays you never can tell whom you're sitting next to. If he's no more than a plain inspector, that's still all right. But what if he turns out to be a district inspector? Or a provincial commander? Or even higher than that? And supposing this is even Purishkevitch himself, the famous anti-Semite (may his name perish)? Let someone else deal with him, and Sholem Shachnah turns cold at the mere thought of falling into such a fellow's hands. But then he says to himself—now listen to this—Buttons, he says, who the hell is Buttons? And who gives a hang for Purishkevitch? Don't I pay my fare the same as Purishkevitch? So why should he have all the comforts of life and I none? If Buttons is entitled to a delicious night's sleep, then doesn't he—Sholem Shachnah, that is—at least have a nap coming? After all, he's human too, and besides, he's already gone two nights without a wink. And so he sits down on a corner of the bench and leans his head back, not, God forbid, to sleep, but just like that, to snooze. But all of a sudden he remembers he's supposed to be home for Passover, and tomorrow is Passover eve! What if, God have mercy, he should fall asleep and miss the train? But that's why he's got a Jewish head on his shoulders—are you listening to me or not? So he figures out the answer to that one, too—Sholem Shachnah, that is—and goes looking for a porter, a certain Yeremei (he knows him well), to make a deal with him. Whereas he, Sholem Shachnah, is already on his third sleepless night and is afraid, God forbid, that he may miss his train, therefore let him—Yeremei, that is—in God's name, be sure to wake him, Sholem Shachnah, because tomorrow night is a holiday, Passover. "Easter," he says to him in Russian and lays a coin in Yeremei's mitt. "Easter, Yeremei, do you understand, *goyisher kop?* Our Easter." The peasant pockets the coin, no doubt about that, and promises to wake him at the first sign of the train—he can sleep soundly and put his mind at rest. So Sholem Shachnah sits down in his corner of the bench, gingerly, pressed up against the wall, with his carpetbag curled around him so that no one should steal it. Little by little he sinks back, makes himself comfortable, and half shuts his eyes—no more than forty winks, you understand. But before long he's got one foot propped up on the bench and then the other; he stretches out and drifts off to sleep. Sleep? I'll say sleep, like God commanded us: with his head thrown back and his hat rolling away on the floor Sholem Shachnah is snoring like an eight-day wonder. After all, a human being, up two nights in a row—what would you have him do?

אנטשלאָפן געוואָרן — אַזוי דערציילט ער אַליין, שלום־שכנא הייסט עס, — חלומט זיך אים אַ מאָדנער חלום, אַ גאַנץ פאַרפּלאָנטעניש: אַז ער פאָרט, איר האָרכט צי נײַן, אַהיים מאַקע אַף פּסח, נאָר וואָס דען? נישט מיט דער באַן, מיט אַ גויִעשער פור פאָרט ער, מיט אַ באַקאַנטן ערל, איוואַן זלאָדי רופט מען דעם ערל; די פערדלעך שלעפּן זיך, קוים־קוים וואָס זיי פּלאָנטען די פיס. שלום־שכנא איז אין איינע צרות, טאָרעט דעם ערל פון הינטן אין פּלייצע: „שאָב טובי כוואָראָבע, איוואַנו סערדצע, ווי דו שלעפּסט זיך! האָסט פאַרגעסן, איוואַן זלאָדי, אַז אַט־אַט האָבן מיר פּסח, פּאַסכאַ נאַשאַ יעווריסקאַ?" איין מאָל און צוויי מאָל און דרײַ מאָל.

דער ערל, פאַרשטייט זיך, האָט געשוויגן־געשוויגן, דערנאָך אַז ער טוט נישט אַ שמײַס די פערדלעך, אָבער געשמאַק, איר האָרכט צי נײַן, און די פערדלעך טוען אַ טראָג דעם וואָגן, ווי די רוחות, באַרג־אַראָפּ, באַרג־אַרויף, פּי־פּאַ־פּאָו! שלום־שכנא האָט אויש דאָס היטל פאַרלוירן; נאָך אַ מינוט — און ער ווערט צעשאָטן. „איוואַנו סערדצע, דערזשי קאָני!" — האַלט די פערד, הייסט עס, — שרײַט שלום־שכנא צום ערל און כאַפּט זיך מיט בײדע הענט באַם קאָפּ און קלאָגט זיך, אַז ער האָט פאַרלוירן דאָס היטל. ווי קאָן ער אַרײַנפאָרן אין שטאָט אָן אַ היטל? נאָר שרײַ היינט, שרײַ מאָרגן, — דער ערל טרײַבט די פערדלעך, און די פערדלעך טראָגן. נאָר פּלוצעם — טפּררררו! — מען איז שטיין געבליבן, און דווקא אין מיטן פעלד, איר האָרכט צי נײַן, איז מען שטיין געבליבן. וואָס איז געשען? גאָרנישט. „שטיי אויף — זאָגט צו אים דער ערל — שטיי אויף, שוין צײַט". וואָס צײַט? ווער צײַט? פאַרשטייט נישט שלום־שכנא, כאַפּט ער זיך אויף, רײַבט זיך די אויגן און וויל זיך לאָזן גיין, פילט ער אָבער, אַז ער איז אָן אַ היטל. די משמעות, אַז דער חלום איז נישט קיין חלום; ווי־זשע קומט ער אַהער? עס איז האָט אָבער לאַנג נישט געדויערט, שלום־שכנא, איר האָרכט צי נײַן, איז געקומען צו זיך, דערקענט דעם ערל, אַז ס'איז גאָרנישט איוואַן זלאָדי, ס'איז גאָר יאַרעמע דער סטאָראָזש! דער־מאָנט ער זיך, אַז ער איז אין זלאָדיעווקע אַף דער סטאַנציע, און אַז ער פאָרט אַף פּסח אַהיים, און אַז ער דאַרף נאָך לויפן צו דער קאַסע נאָך אַ בילעט, נאָר וואָס דען? נישטאָ קיין היטל. דאָס טשעמאָדאַנדל איז דאָ, און דאָס היטל נישט! וווּ קאָן זײַן דאָס היטל? ער שאַרט אַרום זיך מיט די הענט, שאַרט און שאַרט און טאַפּט אָן אַ היטל, נישט זײַן היטל — ווער? וואָס? — דעם אַדון בפּקדכם היטל מיטן רויטן אָקאָלעשאָק און מיט דער קאָקאַרדע, איר האָרכט צי נײַן, און פּאַשאָל גלײַך צו דער קאַסע, נאָך אַ בילעט הייסט עס. און בײַ דער קאַסע איז אַן ענגשאַפט, קאָפּ אַף קאָפּ! האָט ער מורא, שלום־שכנא הייסט עס, טאָמער, חלילה, קויפט מען אויס אַלע בילעטן, שטופּט ער זיך מיטן טשעמאָדאַנדל צווישן עולם. דערזען אַ רויטן אָקאָלעשאָק מיט אַ קאָקאַרדע, טרעט מען אים אָפּ דעם וועג. „וואָס קאודאַ, וואַשע בלאַגאָראָדיע?" — פרעגט בײַ אים דער קאַסיר. חידושט זיך שלום־שכנא: וואָס פאַר אַ בלאַגאָראָדיע אינמיטן דרינען? און אַביסל פאַרדריסט עס אים: למאי זאָל אַ גוי לאַכן פון אַ ייִדן? זאָגט ער אים,

שלום־שכנא צום קאַסיר, הייסט עס, אַז קיין כתרילעווקע. פרעגט אים איבער דער קאַסיר נאָכאַמאָל און קוקט אים גלײַך אַפן אָקאָלעשאָק און אַף דער קאָקאַרדע: „וואָסער קלאַס, וואַשע בלאַגאָראָדיע?" פאַרדריסט עס אים נאָך מער, געוויינטלעך, און עס ווילט זיך אים אָפּבאָדן דעם קאַסיר, אָבער טאַקע ראיעל, ווי עס געהער צו זײַן, אַ גוי זאָל נישט האָבן קיין טבע אָפּצולאַכן פון אַ ייִדן. נאָר צוריק איז ער זיך מיישב: „אַ ייִד איז אין גלות, איר האָרכט צי נײַן, לאָז מײַנס איבערגיין!" און ער הייסט זיך געבן אַ בילעט דריטע קלאַס. חידושט זיך דער קאַסיר און פרעגט אים איבער נאָכאַמאָל, וועלכע קלאַס? ווערט שוין מסתמא שלום־שכנא רעכט אין כעס און זאָגט אים ברחל בתך הקטנה: דריטע! איז זיך מיישב דער קאַסיר: דריטע, איז דריטע...

הקיצור, באַקומען דעם בילעט, כאַפּט ער, שלום־שכנא הייסט עס, דאָס טשעמאָדאַנדל און לאָזט זיך הענדום־פּענדום אין דער סאַמע הושטשע, ייִדן און, להבדיל, גויִם, זוכט דעם וואַגאָן דריטע קלאַס. דער עולם, דער־זעט אַן אָקאָלעשאָק מיט אַ קאָקאַרדע, צעגייט זיך מסתמא מיט דרך־ארץ, מאַכט דעם אַדון אַ וועג. שלום־שכנא וווּנדערט זיך אַפילו, נאָר ער גייט ווײַטער און באַגעגנט פון וואַגאָן אַרויס אַ קאָנדוקטאָר מיט אַ לאַנטערן: „זדיעס טרעטי קלאַס?" — פרעגט אים שלום־שכנא און שטעלט שוין אַוועק אַ פוס, שטופּט דעם טשעמאָדאַן אַף צופריִער. „זדיעס, וואַשע בלאַ־האָראָדיע!" — ענטפערט אים דער קאָנדוקטאָר און לאָזט אים נישט גיין ווײַטער. — „ס'איז אָנגעפּאַקט, זאָגט ער אים, וואַשע בלאַהאָראָדיע, פול ווי אַן אויג, אַ נאָדל נישט דורכצוּוואַרפן!" און ער נעמט אַוועק בײַ שלום־שכנאַן דאָס טשעמאָדאַנדל, איר האָרכט צי נײַן, און זאָגט צו אים: „קומט מיט מיר, וואַשע בלאַהאָראָדיע, וועל איך אײַך געבן אַן אָרט". „וואָס פאַר אַ שלאַק? — טראַכט ער זיך, שלום־שכנא, הייסט עס. — וואַשע בלאַהאָראָדיע און וואַשע בלאַהאָראָדיע!" און זײַן קאָפּ ליגט אים נאָר אין טשעמאָדאַנדל, ער האָט מורא, אַז פון דעם „וואַשע בלאַהאָראָדיע" זאָל ער דערווײַל נישט בלײַבן, איר האָרכט צי נײַן, אָן אַ טשעמאָדאַנדל; און ער לויפט נאָך נאָכן קאָנדוקטאָר מיטן לאַנטערן, און דער קאָנדוקטאָר מיטן לאַנטערן פירט אים אַרײַן אין וואַגאָן צווייטע קלאַס, נאָר דער וואַגאָן צווייטע קלאַס איז אויך פול געפּאַקט, קאָפּ אַף קאָפּ, אַ נאָדל נישט דורכצוּוואַרפן. „גייען מיר ווײַטער, וואַשע בלאַגאָראָדיע" — מאַכט

He had a strange dream. He tells this himself—that is, Sholem Shachnah does. He dreamed that he was riding home for Passover—are you listening to me?—but not on the train, in a wagon, driven by a thievish peasant, Ivan Zlodi we call him. The horses were terribly slow, they barely dragged along. Sholem Shachnah was impatient, and he poked the peasant between the shoulders and cried, "May you only drop dead, Ivan darling! Hurry up, you lout! Passover is coming, our Jewish Easter!" Once he called out to him, twice, three times. The thief paid him no mind. But all of a sudden he whipped his horses to a gallop and they went whirling away, up hill and down, like demons. Sholem Shachnah lost his hat. Another minute of this and he would have lost God knows what. "Whoa, there, Ivan old boy! Where's the fire? Not so fast!" cried Sholem Shachnah. He covered his head with his hands—he was worried, you see, over his lost hat. How can he drive into town bareheaded? But for all the good it did him, he could have been hollering at a post. Ivan the Thief was racing the horses as if forty devils were after him. All of a sudden—tppprrru!—they came to a dead stop. What's the matter? Nothing. "Get up," said Ivan, "time to get up."

Time? What time? Sholem Shachnah is all confused. He wakes up, rubs his eyes, and is all set to step out of the wagon when he realizes he has lost his hat. Is he dreaming or not? And what's he doing here? Sholem Shachnah finally comes to his senses and recognizes the peasant. This isn't Ivan Zlodi at all, but Yeremei the porter. So he concludes that he isn't on a high road after all, but in the station at Zolodievka, on the way home for Passover, and that if he means to get there he'd better run to the window for a ticket, but fast. Now what? No hat. The carpetbag is right where he left it, but his hat? He pokes around under the bench, reaching all over, until he comes up with a hat—not his own, to be sure, but the official's, with the red band and the visor. But Sholem Shachnah has no time for details and he rushes off to buy a ticket. The ticket window is jammed; everybody and his cousins are crowding in. Sholem Shachnah thinks he won't get to the window in time, perish the thought, and he starts pushing forward, carpetbag and all. The people see the red band and the visor and they make way for him. "Where to, Your Excellency?" asks the ticket agent. What's this Excellency, all of a sudden? wonders Sholem Shachnah, and he rather resents it. Some joke, a Gentile poking fun at a Jew. All the same he says—Sholem Shachnah, that is—"Kasrilevke." "Which class, Your Excellency?" The ticket agent is looking straight at the red band and the visor. Sholem Shachnah is angrier than ever. I'll give him an Excellency so he'll know how to make fun of a poor Jew! But then he thinks: Oh well, we Jews are in Diaspora—do you hear what I say?—let it pass. And he asks for a ticket third class. "Which class?" the agent blinks at him, very surprised. This time Sholem Shachnah gets good and sore and he really tells him off. "Third!" he says. All right, thinks the agent, third is third.

In short, Sholem Shachnah buys his ticket, takes up his carpetbag, runs out onto the platform, plunges into the crowd of Jews and Gentiles, no comparison intended, and goes looking for the third-class carriage. Again the red band and visor work like a charm; everyone makes way for the official. Sholem Shachnah is wondering, what goes on here? But he runs along the platform till he meets a conductor carrying a lantern. "Is this third class?" asks Sholem Shachnah, putting one foot on the stairs and shoving his bag into the door of the compartment. "Yes, Your Excellency," says the conductor, but he holds him back. "If you please, sir, it's packed full, as tight as your fist. You couldn't squeeze a needle into that crowd." And he takes Sholem Shachnah's carpetbag—you hear what I'm saying?—and sings out, "Right this way, Your Excellency, I'll find you a seat." "What the devil!" cries Sholem Shachnah. "Your Excellency and Your Excellency!" But he hasn't much time for the fine points; he's worried about his carpetbag. He's afraid, you see, that with all these Excellencies he'll be swindled out of his belongings. So he runs after the conductor with the lantern, who leads him into a second-class carriage. This is also packed to the rafters, no room even to yawn in there. "This way please, Your Excellency!" And again the conductor grabs the bag and Sholem Shachnah lights out after him. "Where in blazes is he taking me?" Sholem Shachnah is racking his brains over this Excellency business, but meanwhile he keeps his eye on the main thing—the carpetbag. They enter the first-class carriage, the conductor sets down the bag, salutes, and backs away, bowing. Sholem Shachnah bows right back. And there he is, alone at last.

Left alone in the carriage, Sholem Shachnah looks around to get his bearings—you hear what I say? He has no idea why all these honors have suddenly been heaped on him—first class, salutes, Your Excellency. Can it be on account of the real-estate deal he just closed? That's it! But wait a minute. If his own people, Jews, that is, honored him for this, it would be understandable. But Gentiles! The conductor! The ticket agent! What's it to them? Maybe he's dreaming. Sholem Shachnah rubs his forehead and while passing down the corridor glances in the mirror on the wall. It nearly knocks him over! He sees not himself but the official with the red band. That's who it is! "All my bad dreams on Yeremei's head and on his hands and feet, that lug! Twenty times I tell him to wake me and I even give him a tip, and what does he do, that dumb ox, may he catch cholera in his face, but wake the official instead! And me he leaves asleep on the bench! Tough luck, Sholem Shachnah old boy, but this year you'll spend Passover in Zolodievka, not at home."

Now get a load of this. Sholem Shachnah scoops up his carpetbag and rushes off once more, right back to the station where he is sleeping on the bench. He's going to wake himself up before the locomotive, God forbid, lets out a blast and blasts his Passover to pieces. And so it was. No sooner had Sholem Shachnah leaped out of the carriage with his carpetbag than the locomotive did let go with a blast—do you hear me?—one followed by another, and then, good night!

The paper dealer smiled as he lit a fresh cigarette, thin as a straw. "And would you like to hear the rest of the story? The rest isn't so nice. On account of being such a rattlebrain, our dizzy Sholem Shachnah had a miserable Passover, spending both *seders* among strangers in the house of a Jew in Zolodievka. But this was nothing—listen to what happened afterward. First of all, he has a wife—Sholem Shachnah, that is—and his wife—how shall I describe her to you? *I* have a wife, *you* have a wife, we all have wives, we've had a taste of Paradise, we know what it means to be married. All I can say about Sholem Shachnah's wife is that she's A Number One. And did she give him a royal welcome! Did she lay into him! Mind you, she didn't complain about his spending the holiday away from home, and she said nothing about the red band and the visor. She let that stand for the time being; she'd take it up with him later. The only thing she complained about was the telegram! And not so much the telegram—you hear what I say?—as the one short phrase, *without fail.* What possessed him to put that into the wire: *Arriving home Passover without fail.* Was he trying to make the telegraph company rich? And besides, how dare a human being say "without fail" in the first place? It did him no good to answer and explain. She buried him alive. Oh, well, that's what wives are for. And not that she was altogether wrong—after all, she had been waiting so anxiously. But this was nothing compared with what he caught from the town—Kasrilevke, that is. Even before he returned, the whole town—you hear what I say?—knew all about Yeremei and the official and the red band and the visor and the conductor's Your Excellency—the whole show. He himself—Sholem Shachnah, that is—denied everything and swore up and down that the Kasrilevke smart alecks had invented the entire story for lack of anything better to do. It was all very simple: the reason he came home late, after the holidays, was that he had made a special trip to inspect a wooded estate. Woods? Estate? Not a chance—no one bought *that!* They pointed him out in the streets and held their sides, laughing. And everybody asked him, 'How does it feel, Reb Sholem Shachnah, to wear a cap with a red band and a visor?' 'And tell us,' said others, 'what's it like to travel first class?' As for the children, this was made to order for them—you hear what I say? Wherever he went they trooped after him, shouting, 'Your Excellency! Your excellent Excellency! Your most excellent Excellency!'"

"You think it's so easy to put one over on Kasrilevke?"

1913

Translated by Isaac Rosenfeld

צו אים דער קאנדוקטאר, כאפט דעם טשעמאדאנדל ווידעראמאל און לאזט זיך גיין ווייטער, און שלום-שכנא נאך אים. „וווּהין פירט ער מיך?" — טראכט זיך שלום-שכנא און ברעכט זיך דעם קאפ אפן וואשע בלאהאראדיע און לאזט נישט אראפ קיין אויג בעת מעשה פונעם טשעמאדאנדל, — דאס איז בא אים בילכער. און אט זיינען זיי שוין אין וואגאן ערשטע קלאס! דא שטעלט אוועק דער קאנדוקטאר דאס טשעמאדאנדל, נעמט זיך פארקאזעראק, טוט זיך א נייג צו שלום-שכנאן, שלום-שכנא צו אים, און ער, שלום-שכנא, הייסט עס, בלייבט אליין.

נעבליבן איינער אליין איבער א גאנצן וואגאן, הייבט אן שלום-שכנא ארומצוקוקן זיך, איר הארכט צי ניין, ווּ ער איז אין דער וועלט; ער פארשטייט נישט, פארוואס עפעס פלוצעם אזא כבוד: וואגאן ערשטע קלאס... פארקאזוערעק... וואשע בלאהאראדיע!... נישט שוין-זשע איז דאס דערפאר, וואס ער האט דורכגעשלאגן אזא געשעפט, געמאכט אן אימעניע?... וואלט ער דעם כבוד געהאט פון איינענע, פון ייִדן הייסט עס, וואלט נאך געווען צו פארשטיין. אבער גוים! דער קאסיר! דער קאנדוקטאר! צי איז דאס נישט אינגאנצן א חלום?... און שלום-שכנא, איר הארכט צי ניין, טוט זיך א רייב דעם שטערן, כאפט א קוק פארבייגייענדיק אף זיך אין שפיגל — ס'איז אים פרחה נשמתו געווארן! ער האט דערזען, איר הארכט צי ניין, דעם אדון בפקדך! ער האט אים דערקענט! „וואס ס'האט זיך מיר געחלומט די נאכט און יענע נאכט און א גאנץ יאר, זאל אויסגיין צו יארעמעס קאפ און צו זיינע הענט און פים! אן ערל קאן! מע זאגט אים אז צוואנציק מאל, און מע באצאלט אים, ער זאל אויפוועקן צום פאיעזד מיך, שלום-שכנאן, גייט ער, א חלירע אים אין פנים, און וועקט אויף דעם אדון בפקדך, און שלום-שכנאן לאזט ער ליגן אף דער באנק! א קלאג איז צו דיין קאפ, שלום-שכנא, וועסט שוין, דאכט זיך, פסח האלטן אין זלאדיעווקע הייַנטיקס יאר, נישט אינדערהיים!"... און נישט לאנג געטראכט, כאפט ער, שלום-שכנא הייסט עס, דאס טשעמאדאנדל, איר הארכט צי ניין, און — פאוץ פון וואגאן ארויס צוריק אפן וואקזאל, גלייך צו דער באנק, ווּ שלום-שכנא ליגט, אויפוועקן שלום-שכנאן, ווארעם אקערשט ווי מע זעט נישט, קאן דער לאקאמאטיוו, חלילה, געבן א פייַף און אנפייַפן שלום-שכנאן אין פסח אריין! און כך הוה: ווי נאר שלום-שכנא איז ארויסגעשפרונגען מיטן טשעמאדאנדל פון וואגאן ארויס, אזוי האט זיך געלאזט הערן, איר הארכט צי ניין, א פייַף און נאך א פייַף און הלך משה מרדכי — א גוטן טאג מיט דער קאפאטע!

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— וואס ווייַטער איז געווען, ווילט איר וויסן? — אזוי האט דער כתרילעווקער ייִד, וואס האנדלט מיט אבריעזקעס אויסגעלאזט זיין ספור המעשה מיט א שמייכעלע און פארדרייכערט א פריש פאפירעסל, דין ווי א שטרוי. — וואס ווייַטער איז געווען, דאס איז שוין נישט וואזשנע. דער עיקר איז, וואס אונדזער „שלום-שכנא דריי זיך" האט איבער זיין צעטראגנקייט געהאט א וויסטן פסח, אויסגעריסן געווארן ביידע סדרים ערגעץ בא א ייִדן אין זלאדיעווקע. נאך דער פסח, ווי דער פסח — דער נאך-פסח איז געווען א סך ערגער: ערשטנס, האט ער, שלום-שכנא הייסט עס, א ווייַב, איר הארכט צי ניין, — ווי זאל איך אייַך זי מעלדן? איר האט א ווייַב, איך האב א ווייַב, מיר אלע האבן ווייַבער און וויסן דעם טעם, וואס הייסט א ווייַב... איך קאן אייַך נאר זאגן: א ראיעלע ייִדענע שלום-שכנאס ווייַב! זי האט זיך א נעם געגעבן צו אים גאנץ ראיעל. זי האט צו אים נישט געהאט קיין טענות נישט דערפאר, וואס ער איז נישט געקומען אף יום-טום אהיים, און נישט פארן רויטן אקאלעשאק מיט דער קאקאדע — ניין! דאס אלץ איז זי אים דערווייַל מוחל; דערפאר וועט זי זיך שוין מיט אים שפעטער רעכענען; — א טענה צו אים האט זי געהאט נאר פאר דער דעפעש. און נישט אזוי פאר דער דעפעש, איר הארכט צי ניין, ווי פארן ווארט „בעזפרעמעננא". וועלכע גוטע יאר האט אים געטראגן, ער זאל רייַך מאכן קאזנא: „בעזפרעמעננא יעדו פאסכו דאמאי"? און בכלל ווי קאן א לעבעדיקער מענטש זאגן „בעזפרעמעננא"?... עס האט אים נישט געהאלפן קיין שום פארענטפערן זיך מיט קיין שום געבן צו פארשטיין. זי האט אים באגראבן וויפל ס'איז אין אים אריין, און איז געווען נישט אינגאנצן אומגערעכט: יענע האט אזוי ארויסגעקוקט! נאר... גארנישט. דערויף איז זי א ווייַב, זי זאל באגראבן א מאן. ס'איז אבער אלצדינג בלאטע קעגן דעם, וואס ער, שלום-שכנא הייסט עס, האט געהאט פון דער שטאט, פון כתרילעווקע הייסט עס, ווארעם איידער שלום-שכנא איז נאך געקומען דעם צווייטן טאג חול-המועד אהיים, האט שוין די גאנצע שטאט, איר הארכט צי ניין, געוווּסט פון דער מעשה מיט יארעמען און מיטן אדון בפקדך און מיטן רויטן אקאלעשאק און מיט דער קאקארדע און מיטן קאנדוקטארס וואשע בלאהאראדיע — אלצדינג! כאטש ער אליין, שלום-שכנא הייסט עס, האט געלייקנט שטיין און ביין, געטענהט, אז דאס האבן לצים אויסגעטראכט, כתרילעווקער לצים; זיי האבן נישט וואס צו טאן, עס גייט זיי אף קאפּוויטיק, אפנים? פארשפעטיקט האט ער איבער דעם, זאגט ער, וואס ער איז אפגעפארן אין א זייַט אנקוקן א אימעניע מיט א וואלד. נאר ווער מיר אימעניע? וואס מיר וואלד? א נעכטיקער טאג! בא די זייַטן האט מען זיך געהאלטן! מיט די פינגער האט מען אף אים געטייַט! אנדערע האבן אים געפרעגט: „ווי האט איר זיך געפילט, רב שלום-שכנא, אינעם היטל מיטן רויטן אקאלעשאק און מיט דער קאקארדע?" אנדערע האבן געוואלט וויסן, צי ס'איז טאקע אזוי גוט צו פארן ערשטע קלאס, ווי די וועלט זאגט?... קינדער-קונדסים — די זיינען אים נאכגעלאפן א גאנצע כאליאסטרע פון הינטן, איר הארכט צי ניין, און געשריגן: „וואשע בלאהאראדיע! וואשע וויסאקע בלאהאראדיע!! וואשע וויסאקע-וויסאקע בלאהאראדיע!!!"

— איר שפילט זיך מיט כתרילעווקע?

געשריבן אין יאר 1913